

Sarah Smed Historiker og leder af Danmarks Forsorgsmuseum

Kære Godhavnsdrene

Kære tidligere børnehjemsbørn

Kære pårørende

Kære statsminister Mette Frederiksen

Kære jer, som ikke kunne være med her i dag.

Kære alle sammen

Jeg står her i denne på så mange måder historiske ramme med en ordentlig stor klump i halsen, og med en masse sommerfugle i maven, der flakser rundt på det, som må være historiens vingesus.

Jeg står her også med ydmyghed. For jeg ér ydmyg over at være del af en historisk milepæl, hvor fortidens uret begået mod anbragte børn endeligt skal ikke blot anerkendes eller beklages men officielt undskyldes.

Jeg er desuden taknemmelig over at være i selskab med så mange tidligere børnehjemsbørn, som har valgt at stå frem som vidner fra et mørkt og foruroligende kapitel i børneforsorgens historie.

Jeg er taknemmelig for at få lov til at opleve denne historiske dag sammen med jer og bidrage til den med mine ord.

Tak.

I 2 årtier er der blev kæmpet, talt, grædt, debatteret, slidt og slæbt for national opmærksomhed for vilkårene for svigtede børnehjemsbørn, og det er især jer, Godhavnsdrene, som har ført an.

Men langt fra kun for jeres egen skyld og på egne vegne! Nej, I har kæmpet for alle de anbragte, som i nogle af de mest sårbare tidspunkter i deres liv er blevet udsat for umenneskelige behandling.

Jeg har fået i opdrag at give en historisk rammesætning for, hvorfor vi står her i dag. Men 2 årtiers kamp og 30 års børneforsorgshistorie kan dårligt beskrives retfærdigt i en tale som dagens. Jeg vil dog forsøge mig med at skitsere dele af historien og forløbet, som ligger bag, at vi i dag er samlet.

Sarah Smed Historiker og leder af Danmarks Forsorgsmuseum

I 2005 blev Foreningen Godhavnsdrene dannet af en række mænd, der alle havde været anbragt på det, der dengang hed: Dreng- og Lærlingehjemmet Godhavn.

Kort forinden havde de fået genskabt kontakten efter mange års tavshed. Med et var venskabet men også den fælles svære historie atter nærværende.

Formålet med foreningen var, at "finde og samle de tidligere anbragte" fra Godhavn, og "at hjælpe ethvert medlem med at indhente aktindsigt", samt at bringe klager fra fortidens anbringelser frem i nutidens skarpe lys. For den genskabte kontakt bragte nemlig også fortrængte og pinefulde erindringer om en barndom, som ikke var for børn, frem i lyset.

Nogle år forinden havde Forsorgsmuseet påbegyndt sin indsamling og formidling af børneforsorgens historie. Et banebrydende arbejde var påbegyndt med at opspore genstande, fotografier og ikke mindst beretninger fra fortidens forsorg. For denne del af vores fælles historie havde vist sig at være glemt og ufortalt.

Et af de mest ikoniske fotografier i vores samling af historiske fotografier fra børneforsorgen, stammer fra 1961. Det sort-hvide fotografi stammer fra Vejstrup Ungdomshjem. På det ses en medarbejder rode i et stort bål. I bålet anes gamle senge og madrasser og andre effekter fra institutionen gå op i flammer. Fotografiet er unikt, da det illustrerer den systematiske udslettelse af materielle spor fra den danske børneforsorg og tvangsopdragelse, som vi er stødt på igen og igen. Men uanset hvad der bliver kasseret, smidt ud eller brændt, så har det igen og igen vist sig, at minderne står tilbage – de brænder sig fast, hvad end man ønsker dem eller ej.

Samme år som foreningen blev officielt grundlagt, blev Rikke Skovs TV-dokumentar "Drengehjemmet" sendt. Her blev der bl.a. sat spørgsmålstegn ved medicineringen af drengene på Godhavn udover at horrible forhold blev bragt frem i lyset. Med et fik den brede befolkning et indblik i et mørkt kapitel i vores velfærdsstats historie midt i primetime.

2 år senere afholdt Godhavnsdrene en høring, finansieret af Velfærdsministeriet, om forholdene på fortidens børnehjem.

Foreningen kæmpede for en uvildig undersøgelse.

Det lykkedes dem i 2010, da arbejdet med Godhavnsundersøgelsen blev sat i gang på Forsorgsmuseet.

Sarah Smed Historiker og leder af Danmarks Forsorgsmuseum

Undersøgelsen var første af sin slags i Danmark, og der var tale om en historisk granskning af overgreb mod børn på Godhavn og 18 andre børnehjem i perioden 1945-1976. Formålet var at undersøge, om anbragte børn på disse institutioner havde været udsat for overgreb, medicinske forsøg samt om tilsynet havde udført deres pålagte opgaver.

Året efter så Godhavnsrapporten dagens lys.

99 tidligere børnehjemsbørn, medarbejdere og tilsynsførende blev interviewet, og grundige arkivstudier blev udført.

Følgende blev dokumenteret:

- Mangelfuld skolegang, kost og beklædning
- Urimeligt arbejde
- Isolation fra det omkringliggende samfund og familie
- Fysisk vold med eller uden redskaber
- Psykisk vold
- Manglende omsorg og følelseskulde
- Seksuelle overgreb fra voksne og / eller andre børn

Overgreb og omsorgssvigt som statens tilsyn burde have opdaget og skulle have sat en stopper for.

Det var med Godhavnsrapporten, at livsvidner fra børneforsorgen for første blev systematisk interviewet og deres barske erindringer blev del af vores fælles historie.

Og det var med TV-dokumentaren "Drengehjemmet", bogen "Drengen fra Godhavn" af Ole Tornbjerg og filmen "Der kommer en dag", at den bredere befolkning for alvor øjnene op for de gruopvækkende vilkår, som så mange anbragte børns barndom, blev præget af.

I 1953 toppede antallet af børnehjem i DK med 350 institutioner, og antallet af anbragte børn var 9399.

Frem til 1976 var disse institutioner underlagt et statsligt tilsyn og med Bistandslovens indførelse overgik tilsynet til kommunerne. Indtil da var det kutyme i Direktoratet for Børne- og Ungdomsforsorg, at de blot 4 (!! ) tilsynsførende hver skulle hver besøge de ca. 100 børnehjem, som de var ansvarlige for mindst 2 gange om året.

Sarah Smed Historiker og leder af Danmarks Forsorgsmuseum

Men selve tilsynsarbejdet havde ingen nærmere retningslinjer. Der var ingen lister. Intet skema. Det var op til den enkelte.

I samme periode var en anbringelse oftest tidsubestemt, og langt de fleste børn var anbragt i mange år. Samtidig havde forstanderen frem til midten af 1960'erne, og det indenfor lovgivningens rammer, fuldstændig kontrol med barnets kontakt med både familien og omverdenen.

Psykolog Oskar Plougmand, blev ansat som inspektør i 1970, og hans nye tilgang til det at føre tilsyn vakte røre blandt forstanderne: Han ankom uanmeldt, og han ønskede at tale alene med børnene.

Plougmand opdagede følgende:

- Numre i tøjet, som var ens og gik i arv
- Hårdt fysisk arbejde – ofte i mark og skov
- Ringe normering med savn af voksenkontakt ved især sengetid og morgenvækning
- Ringe muligheder for individuel behandling
- Ingen muligheder for at opbevare private ejendele
- Institutionernes ofte isolerede beliggenhed
- Mangel på kvindeligt pædagogisk personale
- Militaristisk sprogbrug: vagtskifte, indskrivning, indberetning, rømning, osv.
- Ingen orientering for børnene om deres anbringelse
- Ingen hasper (eller døre) på toiletterne og fælles ugentlige bade på rad og række
- Kollektiv straf – herunder lussinger, isolering og weekendinddragelse
- Alt for mange medarbejdere uden relevant uddannelse og oftest intet forældresamarbejde
- Mange anbringelser af det samme barn forskellige steder
- Fysisk, psykisk og seksuelt misbrug – både fra voksne og andre børn.
- Straffe bestående af fysisk, psykisk vold samt indespærring, trusler og ydmygelser.

Gennem Godhavnsdrenenes kamp samt gennem vores forskning og formidling har flere og flere fundet modet til også at fortælle deres historier.

Og gennem især det sidste årti har vi set et øget behov for både at fortælle sin historie og for at finde støtte og viden til at finde de manglende svar og brikker i ens anbringelseshistorie.

Sarah Smed Historiker og leder af Danmarks Forsorgsmuseum

At have været anbragt på børnehjem udgør for mange et mørkt kapitel i livet. Et kapitel i en bog, som mange helst vil holde lukket, men mange alligevel må åbne og blade i, når de mørke minder, den manglende viden og de svære følelser trænger sig på.

At have boet på børnehjem med svære og mørke minder tilknyttet, har været og er stadig for mange et tabu og en viden, som mange gemmer af vejen. Og mange er gennemsyret af en skyldfølelse, og en overbevisning af at være "alene" om og med den tabubelagte historie.

Godhavnsdrenenes nærmest umenneskeliges styrke til igen og igen at "bryde isen", til at sætte ord på det ubeskrivelig og deres styrke til at kæmpe for historisk retfærdighed, har gjort hele forskellen for mange andre tidligere anbragte.

Fandtes der ikke gode børnehjem, bliver vi ofte spurgt om. Selvfølgelig gjorde der det. Og vi har bestemt mange eksempler på institutioner præget af omsorgsfulde voksne og trygge rammer.

Men Godhavnsdrenenes kamp og museets forskning og kontakt til hundredvis af tidligere anbragte viser dog desværre en utvetydig tendens: At et meget stort antal af tidligere anbragte børn bærer på mørke minder for en fortid under børneforsorgens horrible vilkår.

Siden Godhavnsrapporten har museet forsat sin forskning med særligt fokus på at interviewe livsvidner. F.eks. i forskningsprojektet "Anbragt i historien" og i det igangværende forskningsprojekt "Velfærdshistorier fra kanten". Begge forskningsprojekter har bekræftet de konklusioner, som vi kunne drage i Godhavnsrapporten.

Man siger, at historien skrives af sejrherrene. Når det gælder socialforsorgens historie, har traditionen været, at det var de politiske reformatorer, institutionernes og lovgivningens stemmer, som fyldte mest. Men vi tilføjer nu nye vigtige kapitler til vores velfærdsstatshistorie – med værdifuld viden fra tidligere anbragte.

Vi har muligheden for at arbejde for en ny retning fra i dag - med en øget historisk bevidsthed om vores socialforsorg. For det er i samspillet mellem fortolkning af fortiden, vores forståelse af nutiden og vores forventninger til fremtidens forsorgen, at vi kan sikre os, at vi er oplyst om, hvad der skete, og sætter ord på hvorfor det ikke må ske igen.

Sarah Smed Historiker og leder af Danmarks Forsorgsmuseum

For historisk set har en anbringelse inden for forsorgen betydet en anbringelse uden for historien – og det er ganske enkelt ikke godt nok.

I dag oplever vi Danmarkshistorie.

Vi skal lytte til en betimelig undskyldning. En undskyldning, som anerkender, at det ikke var godt nok. At det ikke på nogen måde har været okay, at børnehjemsbørn, som har oplevet overgreb, omsorgssvigt og båret på skyldfølelse, er blevet svigtet af tilsynet.

Jeg vil understrege, at dette ikke kun er Godhavnsdrenenes og andre tidligere anbragtes historie.

Dette er VORES historie. Historien om hvordan VI som samfund har behandlet nogle af vores mest sårbare borgere. Hvordan VI som samfund har set igennem fingre. Ikke lyttet. Hvordan vi har vendt det døve ord til.

Men det var dengang.

Dette er nu.

Dette er dagen, hvor vi alle lytter.

Tak for ordet